

İçinde “ظ” harfinin bulunduğu kelimele-
rin köklerini bir araya getiren dört beyit-
lik bir manzumedir (nşr. Tâhâ Muhsin Ab-
durrahman, “Manzûmâtü usûlî’z-zâ’âtî’l-
Kur’âniyye”, *MMMA* [Küveyt], XXX/2 [July-
December 1986], s. 638). Ayrıca *Hediyetü’l-‘ârîfîn*’de (I, 828) Şâtîbî’ye *Tetim-
metü’l-Hırz min kurrâ’i e’immeti’l-kenz*
adıyla bir eser daha nisbet edilmektedir.
Bunların dışında Ali b. Abdülganî el-Hu-
srî’nin “sûât” (سوعات) lafzıyla ilgili bilmece-
sine cevap olarak yazdığı on beyitlik bir
manzumesi, ayrıca kıraat ilminin çeşitli ko-
nularına dair beyitleri mevcut olup bun-
lara başta Sehâvî’nin *Fethu’l-vaşid*’i ol-
mak üzere sonraki eserlerde yer verilmek-
tedir (Abdülhâdî Abdullah Hamîtü, s. 46).
Şâtîbî hakkında Ahmed b. Muhammed el-
Kastallânî, Abdülhâdî Abdullah Hamîtü bi-
rer eser yazmıştır (bk. bibl.). Atıyye Kâbil
Nasr’ın da *el-Kâbesü’l-câmi’ li-kurrâ’ati
Nâfi’ min tarîkı’ş-Şâtîbiyye* adlı bir çalı-
şması vardır (Kahire 1415/1994). Fatih Çol-
lak *Kıraat İliminde İmâm Şâtîbî ve eş-
Şâtîbiyye* adıyla doktora tezi hazırlamış
(1991, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), bu
çalışma daha sonra basılmıştır (bk. bibl.)
(şiiirleri için ayrıca bk. Ahmed b. Muham-
med el-Kastallânî, s. 78-82).

BİBLİYOGRAFYA :

Muvaffakuddin b. Osman, *Mürşidü’z-züvâr ilâ
kubûrî’l-ebâr* (nşr. M. Fethî Ebû Bekir), Kahire
1415/1995, s. 630-632; Yâkût, *Mu’cemü’l-üde-
bâ*, VIII, 293-296; İbnü’l-Kiftî, *İnbâhü’l-ruvât*, IV,
160-162; İbn Hallikân, *Vefeyât*, IV, 71-73; Zehe-
bî, *Ma’rifetü’l-kurrâ’* (Altıkulaç), III, 1110-1115;
a.mlf., *A’lâmü’n-nübelâ*, XXI, 261-264; Sübkî,
Tabakât (Tanâhî), VII, 270-273; İbn Kesir, *el-Bidâ-
ye*, XIII, 10; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcü’l-müzheb*, II,
149-151; İbn Kurfûz, *el-Vefeyât* (nşr. Âdil Nü-
veyhiz), Beyrut 1971, s. 296; İbnü’l-Cezerî, *Gâye-
tü’n-Nihâye*, II, 20-23; Ahmed b. Muhammed el-
Kastallânî, *et-Tercemetü’l-kâmile li-Seyyidi’l-kur-
râ’*: *el-Fethu’l-mevâhibi fi tercemeti’l-İmâm eş-
Şâtîbî* (nşr. İbrâhim b. Muhammed el-Cermî), Am-
man 1421/2000, s. 38-39, ayrıca bk. tür.yer.; Keş-
fü’z-zunûn, I, 343, 646-649; II, 1159, 1921; Broc-
kelmann, *GAL*, I, 520-522; *Suppl.*, I, 725-727;
Hediyetü’l-‘ârîfîn, I, 828; *el-Fihristü’ş-şâmil*: ‘Ulû-
mü’l-Kur’ân, *mahtûâtü’l-kurrâ’ât* (nşr. el-Mec-
mau’l-melekî), Amman 1987, I, 118-189; Abdül-
fettâh Abdülganî el-Kâdî, *el-Vâfi fi şerhi’ş-Şâtî-
biyye fi’l-kurrâ’ati’s-seb’*, Medine 1411/1990, s. 4;
Fatih Çollak, *Kıraat Âlimlerinden İmâm Şâtîbî ve
“eş-Şâtîbiyye” Adlı Eseri*, İstanbul 2002, s. 128-
141; Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Câmi’u’s-
şürûh ve’l-havâşî*, Ebûzâbî 1425/2004, III, 2007-
2008; Abdülhâdî Abdullah Hamîtü, *Za’imü med-
reseti’l-eşerîyye fi’l-kurrâ’ât ve Şeyhu kurrâ’i’l-
mağrib ve’l-meşriq el-İmâm Ebû’l-Kâsum eş-
Şâtîbî*: *Dirâse ‘an kaşidetihî Hırzî’l-emânî fi’l-
kurrâ’ât*, Riyad 1425/2005, s. 46, 65-79; F. Kren-
kow, “Şâtîbî”, *İA*, XI, 352-353; Angelika Neuwirth,
“al-Şâtîbî”, *ELP* (İng.), IX, 365-366.

ABDURRAHMAN ÇETİN

ŞÂTİBÎ, Muhammed b. Süleyman

(محمد بن سليمان الشاطبي)

Ebû Abdillâh Muhammed
b. Süleymân b. Muhammed
el-Meâfirî eş-Şâtîbî
(ö. 672/1274)

Kıraat ve hadis âlimi.

585 (1189) yılında Doğu Endülüs şehir-
lerinden Şâtibe’de (Jevita) doğdu ve ilk öğ-
renimini burada tamamladı. İbn Ebû’r-Re-
bî’ künyesiyle meşhurdur. Ebû Abdullah
Muhammed b. Abdülazîz b. Seâde eş-Şâ-
tîbî’den ve Ebû Abdullah el-Cenhânî’den
kırâat-i seb’âyî öğrendi. Daha sonra doğu
ölkelerine giderek Dimaşk’ta Ebû’l-Hasan
İbn Mâseveyh el-Vâsrî, Ebû’l-Kâsım Hü-
seyin b. Hibetullah İbn Sasrâ, Mûsâ b. Ab-
dülkâdir, Ahmed b. Hıdr b. Tâvûs, Zeynü-
lûmenâ Hasan b. Muhammed ed-Dimaş-
ki ve Ebû’l-Vefâ Abdülmelik b. Abdülhak-
tan, 617’de (1220) Medine’de Ebû Yûsuf
Ya’kûb’dan hadis dinledi. Abdülkerim b.
Abdülbârî es-Saidî’ye kırâat-i seb’âyî oku-
tan Şâtîbî’den rivayette bulunanlar arasın-
da Ebû Muhammed ed-Dimyâtî, Tâcüd-
din Ali b. Ahmed el-Garrâfî, el-Vecîh Ab-
durrahman es-Sebtî ve Kemâleddin Mu-
hammed b. Muhammed el-Vâsrî gibi şah-
siyetler bulunur.

Şâtîbî daha sonra Mısır’a giderek İske-
nderiye’ye yerleşti. Şehri denizden gelebi-
lecek tehlikelere karşı korumak amacıyla
İskenderiye koyunda inşa edilen Sivâr Ri-
bâtı’nda bulunan Ebû’l-Abbâs Ahmed b.
Muhammed er-Râsî’nin türbesinde kırk yıl
boyunca inzivaya çekildi, murâbit olarak
ibadetle ve kıraat dersi vermekle meşgul
oldu. Kıraat alanında İskenderiye’de oto-
rite kabul edilen Şâtîbî takvâsi ve zühdüyle
meşhur oldu, şehrin âlimleri arasında
önemli bir yer edindi. 641 (1243-44) yılı-
nda İskenderiye’ye giden Sibî İbnü’l-Cevzî,
Şâtîbî’yi şehrin ileri gelen şahsiyetleri ara-
sında saydığı gibi (Zehebî, s. 6) Mısır’ı hâ-
kimiyeti altına alan Sultan I. Baybars da
İskenderiye’ye gittiğinde (661/1263) Şâtî-
bî’yi ziyaret etti (İbn Şeddâd, s. 97, 272).

Makrîzî’nin süfî diye nitelendirdiği Şâtî-
bî’nin Ca’fer el-Hemdânî’den hırka giydiği
(Zehebî, s. 107) ve başkalarına hırka giydi-
diği (İbnü’l-Cezerî, II, 149) nakledildiğinden
bir tarıkata intisap ettiği anlaşılabilir. Bir-
likte bunun hangi tarikat olduğu hususu
açık değildir. Şâtîbî’nin şeyhi olarak yanı-
na defnedildiği Râsî’yi gösteren kaynak-
ların yanında (Makrîzî, V, 697) 642 (1244-
45) yılında İskenderiye’ye gelen Ebû’l-Ha-
san eş-Şâzeli’den faydalandığını ileri süren

Şâzeli kaynakları da mevcuttur (Fâsî, s.
84). 20 Ramazan 672’de (30 Mart 1274)
vefat eden Şâtîbî, Ebû’l-Abbâs er-Râsî tür-
besinin haziresine defnedildi.

Eserleri. Kaynaklarda Şâtîbî’ye şu eser-
ler nisbet edilmektedir: *el-Lûm’atü’l-câ-
mi’a fi’l-‘ulûmî’n-nâfi’a* (Kur’an tefsirine
dair küçük bir eserdir), *Şerefü’l-merâtib
ve’l-menâzil fi ma’rifeti’l-‘âlî fi’l-kurrâ’ât
ve’n-nâzil*, *el-Mebâhişü’s-seniyye fi şer-
hi’l-Huşriyye* (Ali b. Abdülganî el-Husrî’n-
nin Nâfi’ b. Abdurrahman’ın kıraatine dair
el-Kaşidetü’l-Huşriyye’sinin şerhidir), *el-
Erba’îne’l-muğıyye fi’l-eğâdisi’n-nebe-
viyye* (İbn Abdülbârî’nin Şâtîbî için tah-
rîc ettiği kırk hadise dairdir). Şâtîbî’nin di-
ğer eserleri de şunlardır: *el-Meslekü’l-
kârîb fi tertibi’l-gârib*, *en-Nübzü’l-ce-
liyye fi elfâzin iştalâha ‘aleyhâ eş-şü-
fiyye*, *el-Harâkâ fi libâsi’l-hırkâ*, *el-Men-
hecü’l-müfid fimâ yelzemü’ş-şeyh ve’l-
mürîd*, *Zehrü’l-‘arîş fi tahrîmi’l-haşîş*,
ez-Zehrü’l-muğî fi menâkıbi’ş-Şâtîbî.

BİBLİYOGRAFYA :

İzzeddin İbn Şeddâd, *Târîhu’l-Meliki’z-Zâhir*
(nşr. Ahmed Hutayt), Beyrut 1403/1983, s. 97,
272; Baybars, *Zübdetü’l-fikre fi târihi’l-hicre* (nşr.
D. S. Richards), Beyrut 1998, s. 143; Yünîmî, *Zeylû
Mir’âti’z-zamân*, Haydarâbâd 1380/1960, III, 72;
Zehebî, *Târîhu’l-İslâm*: *sene 641-650*, s. 6; *sene
671-680*, s. 106-107; Vâdiâşî, *Bernâmec* (nşr. Mu-
hammed Mahfûz), Beyrut 1400/1980, s. 68-69;
Safedî, *el-Vâfi*, III, 128; İbnü’l-Cezerî, *Gâyetü’n-
Nihâye*, II, 149; Makrîzî, *el-Mukaffa’l-kebir* (nşr.
Muhammed el-Yalâvî), Beyrut 1411/1991, V, 696-
697; M. Abdürraûf el-Münâvî, *el-Kevâkib* (nşr.
Abdülhamîd Sâlih Hamdân), Kahire, ts. (el-Mek-
tebetü’l-Ezheriyye), II, 193; Hasan b. Muhammed
Kühin el-Fâsî, *Tabakâtü’ş-Şâzeliyyeti’l-kübrâ*
(nşr. M. Edib el-Câdir), Dimaşk 1421/2000, s.
53-54, 84; Abdülhâdî Abdullah Hamîtü, *Kurrâ’-
tü’l-İmâm Nâfi’ ‘inde’l-Megâribe min rivâyeti
Ebî Sa’id Verş*, Rabat 1424/2003, II, 78-79.

ÖMER TÜRKER

eş-ŞÂTİBİYYE

(الشاطبية)

Kâsım b. Firruh eş-Şâtîbî nin

(ö. 590/1194)

kırâat-i seb’âya dair kasidesi.

Asıl adı *Hırzû’l-emânî ve vechü’t-te-
hânî* olup 1173 beyitten oluşmuştur. Mü-
ellifine nisbetle *eş-Şâtîbiyye* diye şöhet
bulan ve *Kaşide lâmiyye* diye de anılan
eser Ebû Amr ed-Dânî’nin *et-Teysîr fi’l-
kurrâ’ati’s-seb’* adlı kitabının manzum şek-
lidir. Ayrıca Ebû’l-Hasan İbn Galbûn’un *et-
Tezkire fi’l-kurrâ’ati’s-semânî*, Ebû’l-Feth
Fâris b. Ahmed el-Himsî’nin *el-Menşe’ fi’l-
kurrâ’ati’s-semânî*, Mehdevî’nin *el-Hidâ-
ye ilâ mezâhibi’l-kurrâ’i’s-seb’â’sı*, Sî-